

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**D. D. Emanuelis Gonzalez Tellez, In Inclyta Salmanticensi
Academia Collegii Majoris Conchensis Alumni, &
antiquioris vespertinæ Sacrorum Canonum Cathedræ
propriarii Interpretis; in Pinciano Sanctæ ...**

Additis Notis uberioribus ab Historia, & Chorographia

Complectens Librum Tertium

González Téllez, Emanuel

Francofurti Ad Moenum, 1690

Capvt V. Ex Concilio (a) Carthaginensi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74526](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74526)

nutrire, & non deponere apud aliquas nationes gloriosum fuit; dimittere autem, & deponere tristissimum; contra verò apud alias gentes deponere, & tondere comam lætitiæ argumentum erat, ut probant Alex. ab Alex. lib. 1. *dier. genial. cap. 16.* & lib. 3. *cap. 27.* Hadrianus Jun. lib. 2. *de coma.* Lælius Bisciola lib. 7. *horar. succes. cap. 5.* Unde votum illud non dimittendi comam, vel barbam, nisi devictis hostibus; refert Paulus Vivamfridus *de gestis Longobard. lib. 3. ibi;* *Milia quoque Saxonum qui bello super fuerant, deoverunt, se neque barbam, nec capillos iacturos.* Notavit Jornandes *in notis ad ipsa.*

8.
Exponitur
Cap. si ve-
rò 4. de sent.
excom.

Ex supra traditis accipit lucem textus in cap. si verò 4. de sent. excom. ubi docetur, manus violentas inferentem in clericum comam nutrienteis, non incidere in excommunicationem latam in can. si quis suadente 17. *quest. 4.* quia comam nutrire alienum est à clericali statu: quare rectè Alexander III. ibi statuit, percutientem hujusmodi clericum; justam ignorantie causam habuisse; ob eamque exculari à prædicta excommunicatione docuerunt Covar. in cap. alma, 1. p. §. 10. num. 15. Azor lib. 5. *insit. cap. 20. in fine,*

Anguianus lib. 4. *de legibus, controu. 4.* Gibalinus *de censur. fol. 235. & 464.*

Deinde ex supra traditis exponendus est textus in can. 21. 6. Synodi, in illis verbis: *Qui Canonicorum quidem criminum rei facti; & propterea perfecta, ac perpetua depositioni subiecti, in laicorum locum detrusi sunt, si quidem ad conversionem sua sponte respicientes peccatum delent, propter quod à gratia exciderunt, & ab eo se penitus alienos efficiunt, clerici habitum tondeantur: sui autem non sua sponte hoc elegerint, comam sicut laici nutriant, ut pote qui mandanam, seu secularem conversationem via celesti præposuerint.* In quibus verbis facile exprimitur, quam alienum sit ab statu clericali comam nutrire; siquidem in illis casibus, in quibus à Patribus Ecclesiæ ob graviora crimina clerici deponuntur, & ad laicalem statum rediguntur, jubetur, ut comam nutriant, quia in illis casibus potius ut laici, quam ut ministri Ecclesiæ incedunt; cum verò delicta ita graviora non sunt; nec depositionis penam merentur; & quia intra gradus Ecclesiasticos remanent; non debent tonsum deferre, ut notavit Balsamon ad 6. Synodum, in eo canone.

CAPVT V.

Ex Concilio (a) Carthaginensi.

Clericus nec comam nutriat, nec barbam,

NOTIÆ.

(a) Carthaginensi. Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc tit. cap. 4. apud Ivonem p. 6. *Decreti, cap. 265.* Burchardum lib. 3. c. 164. addit cap. 44. sub quo numero reperiuntur verba hujus textus in ipso Concilio, sed non eodem modo: in editione enim Suii tom. 1. *Concil. pag. 514.* habetur: *Clericus neque comam nutriat, neque barbam radat, vel tondet.* In Regia editione Parisiensi ita legitur: *Clericus nec comam nutriat, nec barbam: Vaticanus codex, Victorinus ad Gadenis ita ferunt: Clericus nec comam nutriat, neque barbam radat, ut testatur Saufay in Panoph. cleric. in appendice de barba, cap. 3. Savarus ad Sidon. lib. 4. *epist. 24. verbo Barba proluxa: In Concilio Barchinonensi, can. 1. ta cavetur: Ut nullus clericorum comam nutriat, aut barbam radat. Quæ tamen lectio constantior, congruentiorque sit provincie, ubi, & temporis, in quo celebratum fuit hoc Concilium, infra dicemus.**

COMMENTARIUM.

Barba promittendæ, aut rescandæ ratio varia olim fuit, ac nunc est, multiplexque & diversa pro varietate nationum: varios usus referunt Lælius Bisciola lib. 7. *hor. succes. cap. 5.* Alex. ab Alex. lib. 1. *dierum genial. cap. 16.* & lib. 3. *cap. 27.* Cælius Rhodig. lib. 7. *antiquit. lect. c. 13.* Pierius Valer. in *tract. pro barbis sacerdot.* Hothomannus *cod. tract. & lib. 1. obs. cap. 19.* Savarus ad Sidon. lib. 4. *epist. 13. & 24.* Bolquetus in *not. ad Innoc. lib. 1. *epist. 97.* Melana ad D. Hieronymum, verbo Barba, Zorda in *advers. cap. 154.* D. Laurent. Ramirez de Prado in *Pentecost.**

cap. 25. Efronus tom. 1. *diq. mens. lib. 5. tract. 98. diquis. 3.* Hurtado de vero martyrio *sect. 3. digref. 5. fol. 370.* Saufay in *Panoph. cleric. in appendice de barbis sacerdot.* Theoph. Raynaud. tom. 13. in *tr. laus brev. cap. 8. fol. 497.* & quidem Græcos barbam promissam aluisse, & primò eam tondere solitos, mox rasisse, testis est D. Chysofost. in *oratione priori Tarfica 33. ibi: Barbarum primum inventa est consura, & videbatur moderatum esse, ne valde promitteretur; nec nimium, sed leniter corrigeretur natura, videbatur multis frenum, deinde edebant: neque ad genus. Qui tondendi mos tempore Alexandri Magni initium habuit; ut Chrysofostus apud Athenæum lib. 13. cap. 6. refert ibi: Alexandri temporibus tondenda barba consuevit inoleuisse, avoque priore hoc fuisse inusitatum, cum ibidem ille Timotheus proluxa barba rictibus inflaret. Probat perdoctus Ramirez ad cap. 25. Græci ergo comam, & barbam aluerunt; apud quos Philosophi præcipue barbati erant: unde Persius Socratem barbatum Magistram dixit *satyr. 4. vers. 1.**

Barbatum hoc crede magistrum dicere. Prudentius contra Symmachum lib. 1. *barbatus dixit Sophistas.*

Multiplicis dux demon est, qui parte sinistra Centisidum confundit iter, trahit inde Sophistas Barbatos.

Herodes Atticus apud Gellium lib. 9. *cap. 2. ait: Video barbato & pallium, Philosophum non video.* Lactantius de *falsa sapient. cap. 24. Maximum uaque argumentum est, Philosophiam neque sapientiam ostendere, neque ipsam esse sapientiam, quod mystrium ejus barbatantum celebratur.* Unde in hos barbatos facit Poëta Græcus Iust:

Si promissa facit sapientem barba, quid obstat
Barbarus possit quin caper esse, Plato?

Hebræos

Hebræos promissâ barbâ incessisse colligitur ex Psalmo illo 133. ibi: *Sicut unguentum, quod descendit in barbam Aaron: & ex cap. 19. vers. 27. Exodi; c. 21. Levitici, vers. 5. ubi vetantur Levitæ barbâ radere. Hinc frequenter minæ Prophe-tarum de rasura barbæ, ut de pœna omnium lon-gè maxima. Isaias cap. 15. vers. 2. ibi: Moab ulula-uit, in cunctis capitibus ejus calvitium, & omnis bar-baradetur. Hieremias cap. 48. ideo in luctu, & merore barbâ evellabant. Esdras cap. 9. ibi: Cum audissem sermonem istum, scidi pallium meum, & unicum, & evelli capillos capitis mei, & barbâ, & sedi mœrens. Ezechiel cap. 5. Sume tibi gladium acutum, & auces per caput tuum, & barbâ. Ro-manos etiâ à principio intonfos fuisse constat ex Juvenal. *Satyra 4.**

... Facile est barbato imponere Regi

Intonfos rigidum in frontem descendere canos.

Lucano lib. 1.

Pallus erat, massamque genis succrescere bar-bam.

Sed quo tempore tadi, & tonderi illi cœperunt, non constat. Livius anno 369. ab Urbe C. ubi de Manilio Capitolino agit, ait: *Solium ipsum radere barbâ. Sed rejicitur ex Varrone lib. 2. de re rustica, cap. 11. & Plinio lib. 7. cap. 39. ibi: Ita Italiam ex Sicilia venire tonsores post Romam con-ditam anno 454. adducente Publio Licinio Mena, ut auctor est Varro; antea intonfi fuerunt. Profeguuntur Lipsius ad lib. 14. annal. Taciti, Casau-bonus in notis ad Jul. Capitol. fol. 83. & in Othone cap. 11. Dorleaus ad Tacitum fol. 727. Camerarius cent. 1. horar. neces. cap. 36. & cent. 2. cap. 46.*

Sed ut ad mores Christianorum pervenia-mus, si de primavo eorum more sermo sit, non dubium est, quin Christus Dominus barbâ non raserit, ut probati in capite antecedenti; & ejus Vicarium D. Petrum barbâ aluisse, re-ferret Nicephorus lib. 1. cap. 40. ibi: *Petrus quidem, aut crassa corporis staturâ fuit, sed quæ aliquando esset erectior; facie subpallidâ & albâ admodum; capilli capitis, & barbâ crispâ, & densâ. De sancto Paulo Apostolo idem refert Nicephorus lib. 2. cap. 37. ibi: Barbâ densior, & satis promissa, eaque non minus quàm capitis coma, canis etiam respecta erat. Etiam vultus priorum Pontificum ima-gines barbâ, pilisque mento hærentibus in-signes cernuntur, Clementis videlicet, Evaristi, Alexandri, Telesphori, Dionysii, Sylvestri, Damiani, Gelasii, & aliorum usque ad Anice-tum, tom. 2. Bullarii, & apud Ciaconium; ab Aniceto tamen, & deinceps cœperunt Pontifi-ces, & Ecclesiæ Latine Episcopi, ac clerici bar-bam non solum tondere, verum & radere; & ita apud ipsos Cherubinum, & Ciaconium cenuntur icones Pontificum absque barbâ: & Gregorius VII. lib. 8. epist. 10. ad Orosorum judicem Caralitanum, ait, quod totius occidentalis Ec-clesiæ clerus barbâ radendi jam pridem morem tenuit: & in Gallicana Ecclesiâ morem hunc radendi barbâ viguisse testis est Sidonius lib. 4. epist. 13. ubi clericos coronâ decoros, & barbâ rasos fuisse commemorat his verbis: *Enim verò vestis astricâ, tensus coturnus, crinis in rota speci-men accisus, barbâ intra rugarum latebras mersa, ad cutem sectâ forcipibus. Unde Concilium Bitu-ricense in can. 7 tonsuram ecclesiasticam vocat, hoc est barbâ rasam, & coronam in capite. De aliis Ecclesiis idem probat Othomanus de**

præscriptur de barbâ tondenda his verbis: *Quando primo clericis barbâ tondentur, decidebat Pontifice sedente cum mitra, antiphona Sicut ros Hermon; Psalmo 132. Ecce quàm bonum. Gloria Patri, &c. Sicut erat, &c. Repetitur tota antipho-na, quâ finitâ Pontifex depositâ mitrâ surgit, & stans versus ad clericum dicit: Oremus, Deus cujus providentiâ omnis creatura crementis adulta congan-det, preces nostras super hunc famulum tuum juve-nilis ætatis decore lactantem, & primis auspiciis attondendum exaudi, ut in omnibus protectionis tua munus auxilio, avoque largiore proventus, cele-stem benedictionem accipiat, & presentis vite præ-sidius gaudet. Per D. N. G. Hæc eadem oratio reperitur in veteri Romano ordine, & in libro Sacrament. Sancti Gregorii; & ex euchologio seu rituali Græco refert. Saufay in *panopl. cleric. in append. de barbâ, cap. 2.* Eundem morem à Latinis receptum adstruunt Nicolaus Pontifex epist. 70. P. Damianus lib. 1. epist. 15. ibi: *Ecclesi-um planè quoque Rectores, quibus potissimum hu-mus vel cura debuisset incumbere, tanto mundana ver-tiginis quoti die rotantur impulsio, ut à secularibus barbâ rasura quidem dividat, sed actio non discernat.* Et inter leges Nortumbrensiùm, 34. est: *Si presbyter barbâ, vel comam radere neglexerit, compensato.* Græci verò barbâ nutriebant, nec tondentur; quo de more sibi invilo Græci ca-lumniam struere ante annos fere 800. adversus Latnam Ecclesiâ non erubuerunt, ut constat ex epistola Nicolai I. ad Hincmarum, ubi cau-sam invidia, & odii Græcorum erga Latinos re-ferens, ait: *Quin & reprehendere satagunt, quia penes nos clerici barbâ radere suas non abnuunt.* Michaël Corularius P. C. in epist. ad P. Anuob. Patriarch. apud Baronium tom. 9. anno 1054. num. 33. ibi: *Quapropter illos Romanos omnino averari necesse est; & quæ quidem Judæorum more peragunt, talia sunt, ut error qui illis tribuitur de azymo, & quod suffocatum edunt, & barbâ radunt.* Christ. Lupus ad can. 8. Synod. Constant. column. 8.*

Cur autem diversa in his esset agendi ra-tio, causam assignat Baronius anno 58. quod in Oriente tam Judæi, quàm Græci barbati incede-derent, idemque Christianos inter ipsos de-gentes factitasse: in Occidente verò, & præfer-tum Romæ, cum ii, qui maturioris erant ætatis, tanquam quoddam nobilitatis insigne, ut refert A. Gel. lib. 3. not. cap. 4. radere barbâ consue-visset, Christiani Romæ agentes, ut à cæteris non distarent, abrasâ incedebant barbâ. Roma-norum autem consuetudinem imitatos esse cæte-ros orbis Occidentalis fideles jam supra probavi. Accedit, nam cum barbâ abrasio, aut nutritio, non sit à natura instituta, sed adiaphorum quid, & indifferens, tam Græci, quàm Latini pecu-liaribus rationibus moti potuerunt barbâ di-mittere, aut radere. Pro Græcis faciebat decoris ratio juxta D. Augustinum lib. 22. *de civit. Dei, cap. 24. ibi: Sunt verò quedam ita posita in corpo-re, ut tantummodo decorem habeant, non etiam usum; sicut habet pectus virile mamillas, sicut fa-cies barbâ; quam non esse munimento, sed virili or-namento, indicant pura facies feminarum, quas uti-que infirmiores viris, muniri tutius conveniret.* Ovi-dius lib. 13. *Metamorph.*

Plum atque volucres, ovibus sua lana decori est.

Barbâ viros, hirtaque decent in corpore seta.

Con-

Consentit Athenæus lib. 13. *dynosoph.* ubi refert, Diogenem dixisse cuidam habenti mentum ratum: Nunquid naturam accusas, quod te virum, non autem mulierem fecerit? Hinc etiam Divus Hieronymus in cap. 5. *Ezechielis*, ait: *Barba virilitatis indicium est.* Hac quoque de causa putat Pater Roa lib. 4. *singul. cap. 3.* hac voce, *barbam*, cum duplicatione utam fuisse Psalmistam *Psal.* 132. ibi: *Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron.* Et Artemidorus ait, filios tantum ornamenti patribus afferre, quantum ori barba decoris addit. Latini etiam in hoc ritu radendi barbam rationibus non desistunt. Primum quia pilorum, & capillorum tonsio designat nos ad perfectionis summum pertingere. D. Gregorius lib. 2. *moral. cap. 3.* Secundò facit antiqua Ecclesiæ consuetudo; unde Gregorius VII. in *epist. ad Jacobum Cavalit.* jubet, ut clericos suos omnes barbam radere cogeret, idque ex majorum consuetudine. Itaque non est ratio, quare usum nutriendi barbam apud Græcos, aut radendi apud Latinos condemnemus; multa enim pro locorum, vel hominum diversitate variantur; nec tamen propter hoc ab Ecclesiæ Catholice pace, atque unitate aliquando discessum est, ut ait Firmilianus in *epist. ad Cyprianum*; & in proposito Ceolfridus in *epist. ad Naitantum R. pictorum*; ibi: *Verum si proficere nobis liberum est, quia tonsura discrimen non novat, quibus pura in Deum fides, & charitas in proximum sincera est, maxime cum nunquam Patribus catholicis, sicut de Pascha, vel fidei diversitate constitutus, ita etiam de tonsura differentia legatur aliqua esse controversia.* In Hispaniâ verò nostrâ Barchinonensi provincia rationem barbæ aliquando prohibitam fuisse, constat ex Concilio Barchinonensi *can. 3.* ibi: *Ut nullus clericus comam nutriat, aut barbam radat.*

Quibus ita animadvertis, si præfens canoni Concilii Carthagineus legatur, prout habetur in codicibus Vaticano, Sancti Victoris, & Gadeni: *Neque barbam radat, refertur debet ad usum Orientalis Ecclesiæ; in qua mos inoleverat non radendi barbam; & si adhuc retineatur legitio Sicuti; Nec comam nutriat, nec barbam, sed radat, vel tondat, aliter exponendus est, si prius observemus, canonem istum editum fuisse propter Eutycharum, & Massilianorum hæreticorum sectas; hi enim negantes, operandum esse manibus propriis, in tonsi prolixam comam, ac barbam alebant, ut testatur Epiphanius *heresi 80.* & sanctus Augustinus *de opere monach. cap. 31.* eos faceret describens inter alia ait: *Et in hoc, quod quosotam apertè contra præcepta Apostoli conari? an ita vacandum est, ut nec tonsoribus operentur? an, quia Evangelicis volucres imitari se dicunt, quasi depilari vident, ne volare non possint.* Unde Patres Concilii Carthag. statuerunt, barbam esse tondendam, etiam retentâ vulgari lectione, nec barbam*

radant. Dicit potest, Ecclesiam nunquam prohibuisse tonsionem barbæ, sed eam nimis prolixam nutrire, aut ad cutem usque radere. Unde in *cap. clericus & hoc tit.* tantum jubetur tonsio comæ & barbæ; sed mediocrem barbam esse alendam dicitur, quod ad imitationem Christi Domini, & ejus Vicarii B. Petri plures R. E. Præfules fecisse, refert Saufay in *panopl. sacerdot. cap. 3.* De mediocri barba, & hanc mediocritatem barbæ esse observandam, statutum legimus in Concilio Mediolan. sub Sancto Carolo, anno 1563, sub titulo, *de clericorum vestitu*, ibi: *Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, ceterique clerici clericali tonsurâ sint insigniti ad formam, quam ratio unicusque ordinis Episcopi arbitrio postulabit; ita sint abrâsi capilli, ut tonsura conspicua sit omnibus; comam verò & barbam ne studiosè nutriant; capillis simplicem cultum adhibeant; barba ita à superiori labro recidatur, ut pili in sacrificio Missæ Christi Domini corpus & sanguinem sumentem non impediant.* Rhotomag. anno 1581. à Cardinali de Borbonio celebrato, ibi: *Omnes ut redocemus ad modestiam, hortamur, & præcipimus, ut tonsuram in capite, & coronam habeant suis ordinibus congruentem, & honestè rasam; nec barbam aland ministerio altaris indecoram.* Rhemeni habito à Ludovico Cardinali à Guisfia anno 1583. *tit. de Clericis*, ibi: *Ut à superiore labro ob sacra communionis reverentiam barbam tondent, vel radant; infra verò gerant clericali modestie congruenti.* Synodo Aquisi sub Alexandro Archiepiscopo, *tit. de vit. & honest. cleric.* Comam & barbam ne studiosè nutriant; capillis simplicem cultum adhibeant. Presbyteri barbam habeant ad superius labrum ita incisam, ut sumentibus Christi sanguinem nullum afferat impedimentum, atque tam ipsi, quam reliqui omnes ab omni parte nullo pacto pilos intortos, aut mento in acutum incisos, productosve, more nutriant militari. Sic & Synodus Burdigalensis anno 1624. convocata à Francisco Cardinale de Sourdis, illius Sedis Archiepiscopo, eodem titulo *de vita & honest. cleric.* num. 4. cap. 13. cavet: *Omnibus Ecclesiasticis nostræ provincie, cuiuscumque dignitatis, status, & conditionis existant, injungimus, ut iis vestimentis, quæ ab ultimo provinciali sibi præscribantur, incedant induti, coronam clericalem gestantes, ne sit præterea illis capillatura impariter attonsa, non superioris labii barba arte elaborata assurgat.* Referunt Saufay in *d. append. cap. final.* Coriolanus in *addit. ad summam.* Quam barbæ mediocritatem observant Hispaniæ nostræ tam Episcopi, quam clerici, juxta prædictas canonicas sanctiones: in aliis verò provinciis aliter observari reperio à sacerdotibus, quorum ut jura non excutimus, ita varios usus, quos sectantur, non impetimus; imò illæcos cuique manere petopramus, cum Prætorè ultro proficentes, *Ut possidentis, ita possideatis.*